

”Gränskontroller sämsta sättet förbättra nordiskt polisarbete”

Debattartikeln publicerades 2019-08-20 i Dagens Nyheter.

Sverige har blivit de nordiska regeringarnas syndabock och reflexen är att stänga gränsen. Men både retoriken och reflexen är felaktig i sak och skadlig för hela Norden. Lösningen är i stället att öka det internationella samarbetet för polis och andra rättsvårdande myndigheter, skriver Stephan Mächler och Per Tryding, Sydsvenska handelskammaren.

Både danska statsministern, socialdemokraten Mette Frederiksen, och norska Erna Solberg från Høyre har försökt flytta skuldbörda för brottslighet och terrorism till Sverige. Skärpt gränskontroll var den danska regeringschefens första tanke som motmedel.

Vad gäller retoriken och skuldbeläggningen tjänar denna förstås mest inrikespolitiska syften för att slippa eget ansvar. Men att detta faller sig så lätt för våra grannar handlar om att försöka utnyttja en bild som tecknas av Sverige som är starkt politiserad. Denna bild inrymmer två komponenter. Den ena är att grov brottslighet och grovt organiserat våld, inklusive terrorism, har starkt fäste här. Den andra är insinuationen att Sverige som land eller stat inte förmår att hantera situationen.

Bilden av brottsligheten har i alltför stor utsträckning visst fog för sig. Sverige har en stor utmaning och den ska inte underskattas. Men den behöver nyanseras. Eurostat redovisar årligen statistik över det värsta våldet, avsiktliga mord, för EU och Norge. Denna visar att Finland är värst drabbat. Danmark och Sverige ligger på samma nivå per capita. Trendmässigt har trots detta nivåerna sjunkit markant i Finland på senare år, medan de krupit uppåt i Danmark och Sverige. Norge har lägre nivåer. I hela Norden begås lite under 300 mord per år.

"Gränskontrollerna genomför årligen omkring 800.000 kontroller per månad i svenska hamnar och på Öresundsbron. Bokförda brott mot vapenlagen som resultat av dessa kontroller summerades dessa år till fyra stycken, två per år."

Brottslighet brukar frodas mer där det bor många på liten yta och oftast är därför storstäderna mest drabbade – så även i Norden där huvudstäderna regelbundet står för störst andel brott. Ser vi till officiell statistik har exempelvis våldsbrotten totalt sett fördubblats i Köpenhamn på tio år. Vill man bryta ut brottstyper finns det ökning och minskningar i alla huvudstäder.

Men den andra delen i retoriken, att staten är maktlös eller möjligen ointresserad av att hantera detta, är djupt felaktig. Sverige måste nog ta på sig ett antal försummelse, som att inte ha lärt sig läxan från den organiserade kriminaliteten på 80- och 90-talen, för övrigt en dansk export. Men ett sent agerande är inte maktlöshet. I förra riksdagsvalet erbjöds det ingen regeringskonstellation som inte hade detta högst på dagordningen. I riktning och kraft råder nu bred konsensus i svensk politik även om politiska partier så klart behöver profilera sina nyanser. Visst kan detaljer spela stor roll, men allas ögon är nu tydligt på samma boll. Detta kommer att ha effekt. Statsvetare har tydligt visat att svenska politiker oftast gör det de säger. På gott och ont, kanske ska tilläggas.

Rättvist eller ej så finns det nu de som internationellt vill använda Sverige som dåligt exempel. Det är tråkigt att våra grannar hakar på denna våg. Att vända denna bild är en viktig uppgift för svenska utlandsmyndigheter.

Reflexen att stänga gränsen kommer delvis av denna Sverigebild. Men erfarenheter från gränskontroller är att de är både ineffektiva till sin natur och dålig hushållning med resurser. Sämre flöden över gränserna har dessutom stor negativ effekt på välfärd och jobb.

Ett exempel kan hämtas från gränsregion syd inom polisen. Statistik för helår finns nu för 2016 och 2017. I hela Sverige lagfördes totalt 10.200 brott mot vapenlagen dessa år. Gränskontrollerna genomför årligen omkring 800.000 kontroller per månad i svenska hamnar och på Öresundsbron. Bokförda brott mot vapenlagen som resultat av dessa kontroller summerades dessa år till fyra stycken, två per år.

När det gäller avvisningsbeslut baserade på personer som identifierats genom gränskontroll handlar det om ett par hundra fall per månad. Majoriteten av tusentalet månatliga avvisningar kommer i stället från inre gränskontroller – alltså de som inte sker vid gränsen utan efter professionellt polisarbete runt om i Sverige. Bland annat gör polisen arbetsplatsinspektioner.

Detta är stora insatser och per satsad timme polisarbete är detta knappast skäligt sett till de mätbara resultaten.

Motsvarande magra resultat finns vid danska gränsen mot Tyskland vilket bland annat har fått en tidigare chef för danska säkerhetspolisen att tala om felprioritering.

Gränsen är enkelt uttryckt sämsta platsen för polisens internationella arbete.

Samtidigt visar både praktisk erfarenhet från Öresundspendlingen och ekonomiska analyser från flera oberoende forskningsinstitut att gränshinder har stora negativa effekter på tillväxt, alltså välfärd och jobbskapande.

Bertelsmann foundation har exempelvis visat att Sverige förlorar 50 miljarder kronor per år i ett scenario där Schengen suspenderas eller slutar fungera i Europa. En suspension under tio år i hela området skulle kosta EU mellan 50 och 150 miljarder euro per år, bland annat genom ökade tidskostnader för transporter och försämrad varudistribution. Vi ska komma ihåg att den negativa effekten av kontroller vid gränserna har maskerats av en ihållande högkonjunktur. Kommande år kommer allt som bromsar utbytet på den inre marknaden att märkas mer kraftfullt.

Att försöka stänga gränser för att bekämpa internationell rörlighet bland kriminella är ineffektivt. Därmed inte sagt att det helt ska avvisas i varje enskilt fall. De kontroller som införts i EU på olika håll finns tack vare Schengenreglerna, inte trots reglerna. Regelverket är tydligt med att tillfälliga kontroller kan behövas och förlängas i vissa situationer. Så länge dessa regler är skonsamma för central civil aktivitet som handel och arbetspendling ska detta inte helt avvisas. Men normalfallet är en stor och öppen inre marknad.

Lösningen är i stället att öka den internationella rörligheten för goda krafter som polis och andra rättsvårdande myndigheter.

Det starkaste verktyget för detta som finns i praktiken är Europol. Här är inte Norge medlem och Danmark har valt att stå utanför och samverkar med ett samarbetsavtal som inte innebär fullt samarbete. Desto större skäl att i stället för att peka finger och beklaga tidigare politiska beslut försöka öka samverkan mellan polis och åklagare.

Den naturliga reaktionen mellan nordiska länder i samband med attentat och kriminalitet borde vara deltagande i sorgearbetet och gemensam beslutsamhet. Inte att söka kortsiktiga poänger på varandras bekostnad. Det senare hedrar och hjälper varken de drabbade eller vår gemensamma nordiska välfärd.

Stephan Mühler, vd, Sydsvenska handelskammaren och vice ordförande Eurochambers

Per Tryding, vice vd och policychef Sydsvenska handelskammaren